

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Devarim

Premsla, Yitshak Itsaq ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

כח

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10244

כי תבא כו כח

וְזָאת רַעְשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר
כָּל־הָעַם אָמֵן : פ
כח ה וְהָיָה אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע
בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר
לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּנְתַתֶּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ עֲלֶיךָ עַל־כֵּן אֶל־הָאָרֶץ :
וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת
הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגְךָ כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : י בְּרוּךְ אַתָּה
בְּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה בְּשָׂדֶה :
בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי
אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בַּחֲמֹתְךָ שָׁגֵר

אלפ"ד

תרגום אשכנזי קכח

ניכט אננימט , ויא צו בעאב
אכטען : אונד דאן פאלק
שפרעכע , עו ווערדע וואהר !
כח (א) ווען דו-א נון דער
שטיממע דען
עוויגען דינען גאטמען גע-
הארבען , אונד אללע גע-
באטמע , דיא איך דיר יעצט
געבע , זארגפאלטיג בעאב-
אכטען ווירוט : זא ווירד דיק
דער עוויגע דיין גאטט צור
האכזמען אללער נאטציאנען
אויף ערדען מאכען :
(ב) אללע ריזע זעגענווינשע
ווערדען איבער דיק קאטמען
אונד דיק טרעפען : ווען דו-א
דער שטיממע דען עוויגען
דינען גאטמען גע-זארכען
ווירוט : (ג) געזעגעט ווירוט
דו-א זיין אין דער שטאדט :
אונד געזעגעט אויף דעם
פעלדע : (ד) געזעגעט דו-א
פרוכט דינען לייבען , דו-א

פֿרוכט דינען ערדרייכוֹ אונד דיא פֿרוכט דינען פֿיהען : דיא צוכט דינער

תרגום אונקלוס

היא למעבר יתהון ויימר כל-עמא אמין :

כח (א) ויהי אם-קבלא תקבל למטרא דיי אלקה למטר למעבר ית-כל-
פקודתי די אנא ספקר לך יומא דין ויתנגך יי אלקה עלאה על
כל-עממי ארעא : (ב) וייתן עלה כל פרמיא האליו וירפלקנה ארי תקבל
למטרא דיי אלקה : (ג) פריד את בקרתא וכריד את פחלקא : (ד) פריד
ולדאדרטעה ואבא דארעה ולדא הקערה פקרי
תורך

באור

לעבר עליה בסתר , כגון לא תראה שור אחיך ואת שני כדחיס והתעלמת מהם או לא תראה
קוה שוכאך רוכן תחת משאו והתעלמת מעמו (לעיל כ"ב א' ג') , וודווייהם : וטעם לא יקיס ,
לא יקבל עליו להקיס :

כח (א) עליון על כל גווי הארץ , זאת הנכרה כלל , שלא תהיה אומה בעולם כמוכס
בהנלסה ואושר , ואח"כ יפרט : (ב) והשיגך , ואם לא תנקשם , והטעם שלא
תנע' (הראב"ע) : (ג) בעיר , בכל מלאכה וסחורה שאתה עושה בעיר : בשדה , כוריינה
וכנעיעה

דיינער רינדער אונד דער צו-
 וואָסו דיינעו קליינען פֿיהעו :
 (ה) געוענגעט דיין קאַרב
 אונד דיין באַקטראַג : (ו) גע-
 זענגעט ווירט דוא זיין ווען
 דוא אַנקאַממזט , אונד גע-
 זענגעט ווען דוא אויזגעהוט :
 (ז) דער עוויגע ווירד מאַכען ,
 דאַס דוא פֿינדע , דיא ווירדער
 דיק אויפֿשטעהען , פֿאַר דיר
 הער געשלאַגען ווערדען :
 ווען זיא אויף איינעם וועגע
 געגען דיק אויזציהן , ווערדען
 זיא אין זיכען וועגען פֿאַר דיר
 פֿליהען : (ח) אויף דעו עוויגען
 בעפֿעהל ווירד דער זעעגען
 קאַממען אין דיינע פֿאַרראַטז
 קאַממען אונד אין אַללעו
 געווערבע , דאַז דוא פֿאַרניממזט : זא דאַס דוא אין דעם לאַנדע , דאַז דער עוויגע
 דיין

אלפיך ועשרת צאנך :
 ה ברוך טנאך ומשארך : ששי
 ו ברוך ארחה בבאך וברוך
 אתה בצאתך : ז יהו יהוה את
 איביך הקמים עליך נגפים
 לפניך בדרך אחר יצאו אליך
 ובשבעה דרכים ינוסו לפניך :
 ח יצו יהוה אתך את הברכה
 באסמך ונכל משלה ידך
 וברכה בארץ אשר ירדה
 אלהיך

רשי

תרגום אונקלוס

כח (ד) שגר אלפיך • ולדות נקדך
 שהנהמה משגרת מועיה : עשתרת
 כאנך • כתרנטי ורבותיט אמרו למה נקרא
 שם עשתרות שמעירו' את בעליהן ומחזיקו'
 אותם כעשתרות הללו שהן סלעים חזקים :
 (ה) ברוך טנאך • פירותיך ד"א טנאך דבר לח
 שאתה מסנן בסלים : ומשארך • דבר יבש
 שנאר בכלי ואינו זכ : (ו) ברוך אתה בנואך
 וברוך אתה בנאחך • שהא יביאך מן העולם
 בלא חטא כביאך לעולם : (ז) ובשבעה דרכי'
 ינוסו לפניך • כן דרך הננהלים לבנות
 מתפורין

תורה ועדרי ענך : (ס) ברוך סלך
 ואצותך : (י) ברוך את פטיעלה וברוך
 את בגיפקה : (י) יתו ייתכעלי דכד
 דקטיון עלה תביריו קדשה באורחא
 תדא יפקו לומד ובשבע אורחו
 יערקו סין קדשה : (ח) יפקה יי עטרת
 פרסתא באוצרה וכלל אושטות ידך
 ויברכה בארעא די ארחה

באור

ובנטיעה • (הראנ"ע) : (ה) ברוך טנאך ומשארך , דרך משל שכל בליך יהיו מלאים ,
 משארך הוא כלי שנותנים בו הנפק , וטנאך כלי שנותנים בו הפירות : (ז) בבאך , כשתבא
 מן הדרך או תבא אל הדרך תמנך , והטעם בכל אשר תעשה תכלית • (ראנ"ע) : (ז) נגפים ,
 שיהיו נגפים לפניך : ובשבעה דרכים , כן דרך הננהלים לבנות , מתפורין לכל נד :
 (ח) יצו ה' אתך את הברכה , דרך נחות , כלו הנרכה ענש קיים , והאס יטוה אותו שיהיה
 אתך תמיד באסמך וילוה אותך בכל משלת ידך : באסמך , באוצרותיך , שיהיו מלאים דין
 תירוט

כי תבא כח

תרגום אשכנזי קכט

אלהיה נתן לך: ט יקיימך יהוה
 לו לעם קדוש כאשר נשבע
 לך כי תשמור את מצות יהוה
 אלהיה והלכת בדרכיו: י וראו
 כל עמי הארץ כי שם יהוה
 נקרא עליך ויראו ממך:
 יא והוחרך יהוה למזכה בפרי
 במנה ובפרי בהמרה ובפרי
 אדמתך על האדמה אשר
 נשבע יהוה לאבותיך לתת לך:
 יב יפתח יהוה לך את אוצרו
 הטוב את השמים לתת מטר
 ארצה בעתו ולברך את כל

דיין גאטט דיר גיכט, לויטער
 זעגען דאסען ווירט: (ט)
 דער עוויגע ווירד דיר צו
 איינער הייליגען נאציאן אויף
 ריכטען, ווייז ער דיר צו
 געשווארען דאס: ווען דוא
 דיין געבאטהע דעו עוויגען
 דייען גאטטעו בעאכאט
 טעזט, אונד אין זיינען וועגען
 וואנדעלזט: (י) אללע פאל
 קער דער ערדע ווערדען
 זעהען, דאס דוא נאך דעם
 נאמען דעו עוויגען גענענט
 ווירט: אונד זיך פאר דיר
 פירכטען: (יא) דער עוויגע
 ווירד דיר אן אללעס גוטען
 איבערפלוס געבען, אן פרוכט
 דייען לייבען, דייען פיהען
 אונד דייען ערדרייכו, אין
 דעם לאנדע דאן דער עוויגע
 דייען עלטערן צוגעשווארען
 דאס, דיר איינצוגעבען:
 (יב) דער עוויגע ווירד דיר זיך
 דייען לאנדע צור רעכטען
 דייער

מעשה

וואהלטהאטיגען בעהאלטנים, דען היסטעל אויפטהון, דייעם לאנדע צור רעכטען
 צייט רעגען געבען, אונד אללעו ווערק

תרגום אונקלוס

אלסה יחב לך: (ט) יקיימך יהוה ליה לעם קדוש כמא די קים לך ארי תמר ית
 פקדיא דיי אלסה ותקד כאורחן דתקין קמטוהי: (י) ויחזון כל דעממי
 ארעא ארי שטא דיי אתקרי עלך וידחלוו מנה: (יא) ויוחרך יהוה למזכה
 כולדא דמיעד וכולדא דבעירך ובאבא דארעד על ארעא די קים: יב לאפקתך
 למתן לך: (יב) יפתח יהוה לך את אוצרו הטוב ויתן לך מטר ארצה
 בעתו ולברך את כל

באור

תירוש וינהר כדכתיב וימלאו אסמך שבע (משלי ג' י') (הרש"ס): (ט) יקיימך ה', יעמידך
 לעם קדוש על ידי שתשמור את מצות ה' וגו': (י) וראו, ראית הלכ: כי שם ה' נקרא,
 שיהא משאלותיך בהראותו כי אתם עמו (הרש"ס): (יא) והוחרך, אס תהיה רעה
 בארץ, רעב ומארה, אתה תותר לטובה (הרש"ס): (יב) וידעת הוחרך האשכנזי שטעם
 והוחרך שיהא לך יתרון בכל מיני טובה: וכן פי' רש"ס: (יב) אה אוצרו הטוב, וקח
 את

מַעֲשֵׂה יָדָךְ וְהַלְוִיֹת גּוֹיִם רַבִּים
 וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: יי וְנִתְנַדְּ יְהוָה
 לְרֹאשׁ וְלֹא לְזֹנֵב וְהִיִּירָה רַק
 לְמַעַלְהָ וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי
 תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה הַיּוֹם לְשָׁמֹר
 וּלְעֲשׂוֹת: יד וְלֹא תִסּוֹר מִכָּל־
 הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמֹאל
 לְלַכֵּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 לְעַבְדָּם: פ

טו וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לְעֲשׂוֹת
 אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְחֻקְתַּי אֲשֶׁר

אנכי

דיינער האַנדע ועענגען: זאָ
 דאָס דוא פֿילען פֿאַל קערן
 ווירט פֿאַרשיסען קאַנגען,
 אונד ניכט צו באַרגען נאַטהיג
 דאָבען: (יג) אַויף דיזע
 וויזע ווירד דין דער עוויגע
 אַללע צייט איינע געביטענדע
 אונד נישט אַלץ איינע אַב־
 האַנגיגע נאַציאָן ויין לאַסען,
 דוא ווירט איממער דיא
 אַכער האַנד דאָבען, אונד
 נישט אַלץ אונטערליגען: זאָ
 לאַנגע דוא דיא געכאַטהע
 דעו עוויגען, דיא איד דיר
 יעצט זאָרגפֿאַלטיג צו בע־
 אַכאַטען געבע, בעפֿאַלגוט:
 (יד) אונד פֿאַן דען וואַרטען,
 דיא איד דיר הייסע געביטהע,
 ווערער רעכט צו נאָך לינקו אַב־
 וויכט: עטוואַ אַנדערן גאַט־
 טערן נאָך צו וואַנדעלן, אונד
 אַיהענע צו דינען: (טו) ווען
 דוא אַכער דער שטיממע דעו
 עוויגען דיינעו גאַטטעו ניכט
 בעהאַרבוט, אונד ויינע פֿער־

אַרדטנגען אונד געזעטצע, דיא

תרגום אונקלוס

עֹזְבֵי יָדָךְ וְתַזְוִיף לְעַטְטִין סְגִיאִין וְאַתָּה לֹא תוּפֵּי: (יג) וְיִתְנַדְּ יי לְתַקִּיף
 וְלֹא לְחַלֵּשׁ גַּתְּהִי בְרַם לְעִילָא וְלֹא תְּהִי לְתַתָּא אַרְי תַּקְבֵּל לְפַקְדֵי־דִי אֱלֹהֵיךָ
 דִּי אֲנִי טַפְקֵד־לְךָ יוֹטָא בִּין לְטַטְר וְלְטַעְבֵּד: (יד) וְלֹא תִסְטִין טַבֵּל פִּתְגִטִיא
 דִּי אֲנִי טַפְקֵד וְתַבּוֹן יוֹטָא בִּין וְטִינָא וְשִׁטְאֵלָא לְטַהָּ פִּתְר טַעוֹת עֲטִיטִיא
 לְטַפְלַחְהוֹן: (טו) וְיִהִי אִם לֹא תַקְבֵּל לְטַטְרָא בִּין אֱלֹהֵיךָ לְטַטְר לְטַעְבֵּדִית
 כָּל־פַּקְדוֹתַי וְקִטְמוֹתַי דִּי

אנא

באור

את השמים: והלויות, עד שתוכל להלוות גוים רבים: (יג) לראש ולא לזנב, לראש על
 העמים, ולא לזנב, חף לאחד משאר כל העמים שבעולם, כיון שיהי' ראש על עמים
 רבים חנף לעם אחד כבוד ממש * (הרמב"ן), והראש הוא המושל בכל איברי הגוף, והזנב
 הוא הכתם והתלוי מאחוריו, ותכין מזה כוונת התרגום האשכנזי: (יד) ללכת אחרי
 אלהים אחרים, דכך עס ולא תסור: והציגך, שתיגע בכסך ובשכלך להשמר מהם
 ולהסירם

כי תבא כה

תרגום אשכנזי קל

אָנְכִי מִצִּיּוֹן הַיּוֹם וּבָאוּ עָלַי
כָּל-הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגוֹן :
טו אָרוּר אֲתָה בְּעִיר וְאֶרְוּר
אֲתָה בְּשָׂדֶה : י אָרוּר מְנַאֲךָ
וּמִשְׂאֵרְתֶּךָ : יח אָרוּר פְּרִי
בְּטַנְךָ וּפְרֵי אֲדָמְתֶּךָ שָׁגַר
אֶל-פִּיךָ וְעִשְׂתֵּרֶת צֶאֱנֶךָ :
יט אָרוּר אֲתָה בְּכַאֲךָ וְאֶרְוּר
אֲתָה בְּצֵאתֶךָ : כ יִשְׁלַח יְהוָה
בְּךָ אֶת-הַמָּאֲרָה אֶת-הַמְּהוּמָה
וְאֶת-הַמְּגַעֲרָה בְּכָל-מִשְׁגַּח
יָדֶךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְּׂמֹדָה
וְעַד-אֲכֹדֶךָ מִזֶּהר מִפְּנֵי רַע
מַעֲלִיךְ

דיא איך דיר יעצט פֿאַר-
טראַגע ניכט גענויא בעאַכ-
אַכטעזט, זאָ ווערדען אַללע
דינע פֿליכע איבער דיר קאַט-
מען, אונד דיר טרעפֿען :
(טו) דוא ווירזט פֿערפֿלֹכט
זיין אין דער שטאָרט : אונד
פֿערפֿלֹכט אויף דעם פֿעלדע :
(יז) פֿערפֿלֹכט ווירד זיין דיין
קאַרב אונד דיין באַקטראַג :
(יח) פֿערפֿלֹכט דיא פֿרוכט
דיינען לייבען אונד דיינען
ערדרייכוֹן : דיא צוכט דיינער
רינדער אונד דער צוואַכֶּה
דיינען קליינען פֿידעוּ :
(יט) פֿערפֿלֹכט ווירזט דוא
זיין בייא דיינעם אַנקאַממען,
אונד פֿערפֿלֹכט בייא דיינעם
אוינגעהן : (כ) צו אַללעם
געווערבע, דאַז דוא פֿאַר-
נימוז, ווירד דער עוויגע,
אונגליק, צערריטטונג אונד
פֿערדערבען זענדען : זאָ דאַס
דוא גאַר באַלד ווירזט אויפֿגעריבען ווערדען, אונד צו גרונדע געהן מיסען, אום דער
באַזען

תרגום אונקלוס

רש"י

אנא מפקר לך יומא דין וייתן עלך
כל קטנא האליו וירבקה : (טו) ליש
את בקרתא וליט את בחקלא : (יז) ליש
סלה ואצותה : (יח) ליש וקדא דמעה ואבא דאקעה פקרי תורה וערבי ענה :
(יט) ליש את במעלה וליט את בטפקה : (כ) יגרי יי בך יתמארתא
ותישנשיא ויתמופיתא בכל אושטות ירה די תעבד עד דתשתצי
ועד דתיבד בפריע טון קרם בישות
עובדך

באור

ולהסירם שלא יטאו עליך : (כ) את המארה, וכיעת המנוקש ככל דבר שהאדם עושה :
את המהומה, ערטובטירוף הדעת עד שתחזר באונטעיים מתנגדים אל התכלית הנרצה :
נאח המגערה, ההפסד וההשקמה כמו שאמר הנביא גוער לכס את הורע (מלאכי ב' ג') ,
וכן

תרגום אשכנזי

כי תבא כה

באזען טראט וויללען, דאס
דוא מיך פערלאסען האזט :
(כא) דער עוויגע ווירד דיר
דיא פעוט אנהאנגען : דיא
דיך פאלליג אויוראטמען
ווירד, אויז דעם לאנדע,
דאז דוא אוינצונערומען
צוהעזט : (כב) דער עוויגע
ווירד דיר מיט שווארלוזט,
ענטצינדונג, פֿיבער, בראנד,
דיררע, שווינדווכט

מעלליך אשר עזבתני : כא ירבק
יהוה בך את הדבר עד כלתו
אתך מעל האדמה אשר אתה
באשמה לרשתה : כב יכבה
יהוה בשחפת ובקדחת
ובדלקת ובחרחר ובחרב
ובשרפון

רש"י

תרגום אונקלוס

(כב) שחפת • שנארו כסחף ונפוח : קדחת •
לשון כי אש קדחה באפי והוא אש של חולים
מלמ"ו בלע"ז (ובל"ל מאלדע"ווי • והוא מל"ל
ד"ו פ"ע • בל"א פיבר היטענע) שהיא חמה
מאד : ובדלקת • חמה יותר מקדחת ומיני
חלאים הם : ובחרחר • חולי המחמוו תוך
הנוף וכחא תמיד למים ובלע"ז אישטרדימנט
(ובל"ל איסארדע"מאנט בל"א איכנערליכע
היטענע • בראנד) לשון וענמי חרה מני חרב
(איוב ל') כחר מפות מאש (ירמיה'ו) : ובחרב •
תבואה שנשדוה : שדפון • רוח קדים אש"ידיה (והוא עלידע"ר או כיע"לל בל"א אויז געו
קלאספט) : ירקון • יונג ופני התבואה מכסיפון ונהפכין לירקון קמ"א בלע"ז (והוא
שחמוס

עזבתך דשקקתא דחלתני : (כא) ירבק
יי בך יתמונתא עד רישאי יתך
מעל ארעא דיאת עליל-דתמן
למירתה : (כב) ימתנה יי בשחפתא
ובקדחתא ובדלקתא ובחרחרא
ובחרבא

באור

וכן תרגום כולם המתרגם אשכנזי : רע מעלליך, והוא אשר עזבתני : (כא) ירבקה'
בך את הדבר, תחת אשר טוב את הנכרה ללנותך ינו את הדבר להיות דבוק בך תמיד :
(כב) בשחפת, שנארו כסחף ונפוח : ובקדחת, לשון כי אש קדחה באפי (דברים ל"ב כ"ב),
והוא אש של חולים מלמ"ו בלע"ז, (ונראה שהוא מאוב, ובל"ל מאלדע"ווי, נקרא מל"ל ד"ו פ"ע,
ובל"א פיבר היטענע), שהיא חמה מאד : ובדלקת, חמה יותר מקדחת, (ואילו הוא חולי
קדחת הפוסק וחוזר, ולפי שנראה כאילו האש נדלק ונכבה נדלק ונכבה נקרא דלקת) :
ובחרחר, חולי המחמוו תוך הנוף וכחא תמיד למים, ובלע"ז אישטרדימנט (נראה שכל
אישטרדימנט ובל"א איכרליכי היטענע, בראנד), לשון וענמי חרה מני חרב (איוב ל'),
כחר מפות מאש (ירמיה'ו ל'). (רש"י) : ובחרב, מגורת חרב, וגם הוא מין חולי הנוף
כחציו : ובשרפון ובירקון, לדעת רש"י הם מכת התבואה שנשדוה, שדפון רוח קדים
אשליד"ה בלע"ז (ובל"א אוינקלאפט), עיין פ' מקן (בראשית מ"א ז'), ירקון, יונג,
ופני התבואה מכסיפון, ונהפכין לירקון קמ"א בלע"ז שחמו"ס, בל"א (געלב) : לפי
שבלה"ק תיבת ירוק מאשפת לשלש מיני כנע, לכנע התכלת והכרתיו והשעוה, לכך כתב
הלע"ז, לומר שהוא ירק כשעוה : ויתכן גם אלה מכות הנוף דומות למכת התבואה, שדפון,
הוא רוח המכלה הבשר מעט מעט, עד שיזמה הנוף לתבואה הנשדפת מרוח קדים, ירקון,
חולי ידוע, שתשך המרה ותתערב עם הדם, ויהפכו פני האדם לירקון, וכל כנע ידמה
לו כירוק, כן תרגום המתרגם האשכנזי : עד אבדך, תרגום עד דמיבד, כלומר עד אבד
אותך

וּבִשְׂדֵפוֹן וּבִירְקוֹן וּרְדִפוֹךְ עַד
 אֲבֵדְךָ: כִּי וְהָיוּ שְׂמִיךְ אֲשֶׁר
 עַל־רֵאשֵׁי נַחֲשֵׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־
 תַּחֲתֶיךָ בְּרוּל: כִּי יִתֵּן יְהוָה אֶת־
 מַטֵּר אֶרְצְךָ אֲבָק וְעֶפֶר מִן־
 הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עֲלֶיךָ עַד הַשְּׂמַדְךָ:
 כִּי יִתְּנֶךָ יְהוָה יְנַגֵּף לְפָנַי אֵיבֶיךָ
 בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלָיו וּבִשְׁבַעַת
 דְּרָכִים

שווינדרוסט אונד געלבווסט
 פלאגען: דיאדיך פֿערפֿאלגען
 ווערדען, כיו דוא צו גרונדע
 געהוט: (כג) דער היממעל
 איבער דינעם הויפטע ווירד
 ערהרען: אונד דיא ערדען
 אונטער דיר אייזערן זיין:
 (כד) דינעם לאַנדע ווירד
 דער עוויגע שטויב אונד זאנד
 שטאַט רעגענו געבען: פֿאַם
 היממעל (אויז דער אַבערן
 לופֿט) ווירד ער איבער דיק
 העראַבפֿאללען, כיו דוא
 פֿערטילגט ווירוט: (כה) פֿאַר
 דינעם פֿיינדע דער ווירד
 דער עוויגע דיק געשלאגען ווערדען לאַסען: ווען דוא אויף איינעם וועגע געגען איהן
 אויזציהוט, ווירוט דוא
 אין

תרגום אונקלוס

רש"י

וּבְחֶרְבָּא וּבְשֵׂדֵפוֹנָא וּבִירְקוֹנָא
 וּרְדִפוֹךְ עַד־רְדִיבְךָ: (כג) וְהָיוּ
 שְׂמִיָּא דִּי־עֲלָיוּ רִישֵׁי חֲסִינִין פְּתִישָׁא
 מְלֵאֲחָתָא מְטָרָא וְאֶרְעָא דִּי־תַחֲתֵיךָ
 תְּקִיפֵא־בְּרוּל מְלִטְעֵבַד פִּירִין:
 (כד) יִתֵּן יְיָ יַת־מַטֵּר אֶרְעָךָ אֲבָקָא
 וְעֶפְרָא מִן־שָׁמַיָּא יַחֲזִית עֲלֶיךָ עַד
 דְּתִשְׁמַדְךָ: (כה) יִתְּנֶךָ יְיָ תְּנַגֵּף לְפָנֶיךָ
 שְׂנָאָךָ בְּאַחַת חֲדָא תִּפּוֹק לְוַתִּיָּהּ
 וּבִשְׁבַעַת אֹרְחִין

שמיים כל"א געלב): עד אבדך תרגום
 עד דתיבד כלומר עד אבוד אותך שתכלה
 מאלך: (כג) והיו שמיך אשר על ראשך
 כחשת קללת הללו משה מפי עבדו אמרן
 ושנהר סיני מפי הקב"ה אמרן כחשעו וכן
 כאמר ואם לא תשמעו לי ותלכו עמי בקרי
 ובאן אומר לקול ה' אלהיך ידבק ה' בך
 יכסה ה'. הקל משה בקללותיו לאמרן כלשון
 יסוד וגם כן בקללה זו הקל שנראשנות הוא
 אומר שמיכס כברול וארנכס כחשועה שלא
 יהיו השמים מויעין כדרך שאין הברול מויע
 ומתוך כך יהא סורב בעולם והארץ תהא מועת
 כדרך שהנשפת מויע והיא מרקנת פירותיה
 וכאן הוא אומ' שמיך כחשת וארנכך ברול שיהיו
 שמים מויעין אעפ"י שלא הוריקו מטר מכל
 מקום לא יהיה סורב של אכדון בעולם והארץ לא תהיה מויעה כדרך שאין הברול מויע ואין
 הפירות מרקיבין ומכל מקום קללה היא בין שהיא כחשת בין שהיא כברול לא טוביא פירות
 וכן השמים לא יריקו מטר: (כד) מטר ארנכך אבק ועפר ייקא דבתר מטר מטר יורד ולא
 כל נורט ואין בו כדי להרנין את העפר והרוח באה ומעכה את האבק ומכסה את
 ענן הורעים שהן לחים מן השמים וכדכך בהם ומעשה טיט ומתיבש ומרקיבין: (כה) לזועה
 לאימה

באור

אותך, שתכלה מאלך: לשון רש"י כוונתו שפעל אבדך עומד: (כג) שמיך אשר על ראשך,
 ולא השמים כולם כדי שתדע שנתטאך בא זאת לידך: נחשח, כחשת וכן ברול: (כד) אבק
 ועפר, ברוב הסורב וכח הרוחות. (הראב"ע), עד שאם יהיה לפעמים מטר טרם ירד על
 הארץ יתערב עם אבק ועפר שיעל למעלה ע"י הסורב והרוחות וכשיפול לא ישקה את הארץ:
 (5) לך א I 34 ואולם

דרכים תגוס לפניו ויהיה
 לזעוה לבל כמלכות הארץ
 כי והיתה נבלתך למאכל לבל
 עוף השמים ורבהמת הארץ
 ואין מחריד: כי יכבה יהוה
 בשחין מצרים ובעפלים ובגרם
 ובהרס אשר לא תוכל להרפא:
 כח יכבה יהוה בשגעון ובעורון
 ובתמהון לבב: כי והיית ממשש
 בצהרים כאשר ימשש העור

אין זיכען וועגען פאר איהם
 פליהען: אונד ווירט אללען
 רייכען אויף ערדען צום ענט
 זעטצען ווערדען: (ט) דין
 לייכנאם ווירד אללעם גע
 פאגעל דעו היממעלו, אונד
 דעם פיהע דער ערדען צור
 שפייע דינען: אונד ניאמאנד
 ווירד דא זין, דער זיא פער
 שייכע: (כו) דער עוויגע
 ווירד דין פלאגען מיט דען
 באזען געשוויררען פאן
 מצרים, מיט פייכטווארצען,
 גרינד אונד קרעטצע: דאפאן
 דוא טכט זאללזוט הייל
 ווערדען קאנגען: (כח) ער
 ווירד דין פלאגען מיט וואהני
 זין, בלינדהייט אונד כעשטיר.

ובטחורים קרי באפלה

צונג: (כט) אם העללען מיטטאג ווירט דוא הערוסטאפען, וויא איין בלינדער אים

ר ש י

תרגום אונקלוס

אורחו תערוק טורזמיה ותיחלויע
 לבל טלכות ארעא: (ט) ותיח
 נבלתך משגרא לטבל לקלעופא
 דשמיא ולקעירא דארעא זלית
 דטניד: (טו) יטחנה יי בשחנה טצרא
 ויבטחורין ובגרכא ובחרס יכש די לא תיכול לאתסאה: (כח) יטחנה
 יי בטפשותא ובסטיותא ובשעטימות לבא: (כט) ותיח ממשש כסיהרא בטא
 די ממשש עירא

לאימה ולזיע שיזעו כל שומעי מכותך ממך
 ויאמרו חיי לנו שלא יבא עלינו כדרך שכל על
 אלו: (כו) בשחין מצרים רעה היא מאד
 לח מנפנים ויבש מנחון כדאיתא בכבורות:
 גרם שחין לח: חרס שחין יבש חרס:
 (כח) נתמהון לבב אומם הלכ אשטור דיסין
 בלעז
 ובטחורין ובגרכא ובחרס יכש די לא תיכול לאתסאה: (כח) יטחנה
 יי בטפשותא ובסטיותא ובשעטימות לבא: (כט) ותיח ממשש כסיהרא בטא
 די ממשש עירא

באור

ואולם מה טעם מן השמים ירד עליך עד השמידך? לכן דעת המתרגם האשכנזי שהכוונה אם
 ימטיר ה' מן השמים, לא ימטיר גשם, כי אם חבק יעפר מגנחי ההרים הרמים, שהם
 יבשים, עד אשר השמידך: ואל יקשה בעיניך מלת מטר, כי הוא שם לכל מה שנופל מן
 חויר השמים על הארץ, וכן וה' המטיר על בבל ועל עמורה גפרית ואש (בראשית כ' כ"ד),
 ימטיר על רשעים פחים אש וגפרית (תהלים י"ח ו'): וכן דעת הרשב"ם: (כה) לזעוה
 לאימה ולזיע, שיזעו כל שומעי מכותך ממך ויאמרו חיי לנו שלא יבא עלינו כדרך שכל על
 אלו: (רש"י), וכן תרגם המתרגם האשכנזי: (כו) ואין מחריד, ואין משיב ומברית אותם
 ממכה כי אין עובר: (כו) יכבה, הנשאים וכו בשחין (הראב"ע): ובעפולים, ונקרא
 ובטחורים

כי תבא כח

באפלה ולא תצליח את דרכיך
והיית אך עשוק וגוול כל-
הימים ואין מושיע ל אשה
תארש ואיש אחר ישגלגלה בית
תבנה ולא תשב בו כרם תטע
ולא תחלקנו: לא שורך טבות
לעיניך ולא תאכל ממנו חמרך
גוול מלפניך ולא ישוב רך
צאנך נתנות לאיביך ואין לה

ישכבנה קרי מושיע

תרגום אשכנזי קלב

אים פֿינטערן הערום טאפט,
אונד ווירט אויף אללען
דיינען וועגען קיין גליק
האָבען: אונטערדריקט אונד
בערויבט ווירט דוּא זיין צו
אללען צייטען: אונד ניא
טאָג ווירד דיר הערלעען:
(ל) דוּא ווירט דיר אַיינע
פֿרויאַנטרויען לאַסען, אונד
איין אַנדערער ווירד זיא בעַ
שלאַפען, דוּא ווירט איין הויז
בייען, אונד ניכט דאָרין
וואָרנען: אַיינען וויינבערג
פֿלאַנצען, אונד ניכט דוּא
ערוטע וויינלעזע דהאַלטען:
(לז) דוּא אַכּו ווירד פֿאָר
דיינען אויגען געשלאַכטעט ווערדען, אונד דוּא ווירט ניכט דראַפֿאָן עסען: דוּא עוועל
ווירד פֿאָר דיינעם אַנגעזיכט מיט געוואַלט הינוועג געפֿיהרט, אונד דיר ניכט ווידער
צוריק געבראַכט ווערדען: דוּא קליינען פֿיה ווירד דיינער פֿיינערע בייטע זיין, אונד
דיר

רש"י

תרגום אונקלוס

בִּקְבֵּלָא וְלֹא תִצְלַח יְתֵדְאוּרְתְךָ וְתִהְיֶה
כְּרֵם עֵשִׂיק וְאֵינִים כְּלִדְוִזְטִיא וְרִית
דְּפִרְק: (ל) אֲתַתָּא תִירוּשׁ וְגִבְר
אִיתְרוּן יִשְׁכְּבִינָה בֵיתָא תְּבִנִי וְלֹא
תִתִּיבִיחַ כְּרִטָא תְּצוּכ וְלֹא תִחְלִינִיה: (לז)
טְנִיחַ חֲטָרָה יְתִי־אֵינִים טוֹדְקָטְךָ וְלֹא יְתוּכ לְךָ עֵגֶד טְסִירִין לְבַעֲלֵי־דְרָבְךָ
וְלִית לְךָ

באור

ונטורדים, והם היוצאים במקום הנסתר, על כן כתוב ובעפולים והוא מגזרת ויבא א העופל:
(הלאב"ע): בגרב, שסין למ: וחרם, שסין יבש כחרם (רש"י): (כח) בשגעון, טרוף
הדעת ובלבול המחשבה, שהרעיונות והסעופים יונאים מן מנהג וחקי הכסף: ובעורון, על
כח המשכיל בכסף, שיהא עור מהשיג אום דבר ולזיירו על דרך האמת כמו שהוא חק לכסף:
ובחמהון לבב, לדעת רש"י הוא אומם הלכ אשטורדו"שן בלע"ז, (ובל"א בטייבונג), והוא
מענין ויתמכו האנשים (בראשית מ"ג ל"ב), היו כמשתוממים, מבלי ענה: ואם יסמך אל
הלכ, יורה על התכונה בכסף להיות תמיד כמאומם, לא ידע מה לעשות, והיא רעה גדולה:
(כט) והייה ממשוש בעהרים, מרוב הצער והדחנה: העור באפלה, יש עור שיקבל
מעט כונה, צעת זרוח השמש בגבורותיו: ולא חצליח את דרכיך, תצליח פעל יוצא,
והטעם לא תערוך את מעשך שיוכלו להצליח: עשוק וגוול, מאויב ואין מושיע, והחל לפרש
ד' יהי העשוק (הלאב"ע): (ל) ישגלגלה, וקקרא ישכבנה, אתה תארש אשה לראות
קיים

תרגום אשכנזי

כי תצא כד

דיר ווירד ניאמאנד העלפען :
 (לג) דינע זאָהנע אונד טאַט-
 טער ווערדען איינעם אַנדערן
 פֿאַלקע פרייז געגעבען זיין ,
 דינע אויגען ווערדען צוועהען
 אונד נאָך איהנען טאַגליך
 שמאַכטען : אַבער דוא ווירזט
 קיינע טאַכט האַבען : (לג) דיא
 פֿריכטע דינען ערדרייכען
 אונד אַללער דינער אַרבייט
 ווערדען ליטע געניסען דיא
 דוא ניכט קעננזט : דוא ווירזט
 צו אַללען צייטען אונרעכט
 אונד געוואלט ליידען מיסען :
 (לד) איבער דינען אַנבליק ,
 דער דיר פֿאַר אויגען זיין
 ווירד , ווירזט דוא פֿאַן זינגען
 קאַטמען : (לה) דער עווגע
 ווירד דיר מיט באַזען געשווי-
 רען פלאַגען אָן דען קניאען
 אונד היפֿטען , פֿאַן דער פֿוס-
 זאָהלע ביז צום שייטעל , דאָפֿאַן דוא
 עווגע ווירד דיר אונד דינען קאַנג , דען
 דוא איבער דיר ועטצען ווירזט , אונטער
 אַין פֿאַלק טרייבען ,

מושיע : לב בְּנִיךָ וּבְנֵי־בְנֵיךָ נְתַתִּים
 לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת וּכְלוּת
 אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאִין לְאֵר
 יִדְּךָ : לג פְּרִי אֲדָמָתְךָ וּכְרִי-
 יִגְיעֶךָ יֹאכֵל עִם אֲשֶׁר קָרִיא
 ידערת והיית רק עשוק ורצוין
 כָּל־הַיָּמִים : לד וְהֵיית מְשַׁע
 מִמֶּרְאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה :
 לה יִכְבַּח יְהוָה בְּשִׁחִין רַע עַל־
 הַבְּרִיִּים וְעַל־הַשִּׁקִּים אֲשֶׁר
 לֹא־תוֹכֵל לְהִרְפֹּא מִכָּף רַגְלֶךָ
 וְעַד קִדְקֶדְךָ : לו יוֹרֵךְ יְהוָה

אתך
 זאָהלע ביז צום שייטעל , דאָפֿאַן דוא ניכט ווירזט געהיילט ווערדען קאַנגען : (לו) דער
 עווגע ווירד דיר אונד דינען קאַנג , דען דוא איבער דיר ועטצען ווירזט , אונטער אַין
 דאָ

רש"י

תרגום אונקלוס

(לב) וכלות אליהם . מנסת עליהם שיטו
 ואינם שנים כל תוסלת שאינה בזה קרויה
 לעמא אחרון ועינך חזון ויספון
 בגללהון כל יזמא ולית הילא בידך : (לג) אבא דארעך ובליליא אתך ייכול עם
 דלא ידעת ותתי לחזר עשיק ורעיע כל יזמא : (לד) ותחי משתמי מתייו
 עינך התתי חזון : (לה) יתחנה יי בשיתגא בושא על דרכוכין ועל שוקין ד
 לא תיכול לאתסאה מפרסת רגלך ועד כותך : (לו) יגליי יתך

באור

קיים נעומים עמה ואים אחר יקחנה לשגל ולפגש , היום ישלנה ויחזר יהדמנה : תחללנו
 עיין למעלה כבאור (כו) : (לב) ועינד ראות , איתם הולכים בשני : וכלות אליהם
 מנסת אליהם שיטו ואינם שנים : כל תוסלת שאינה בזה קרויה כליון עינים . (רש"י) ,
 עיני המנסה תמיד על הדבר המקוה מוטו , ואם יארבו הימים והתקוה לא תבוא , כלא העינים
 כלות אליה , ויאמר גם על הכסף המתאוה , נכספה תם כלתה נפשי (תהלים פ"ד ג') :
 לא ידך , נעתק הלמד מידך ונא אל אל , שהראוי חין אל וקח בס לידך , וכן יס לא יד
 לשעות עמכס רע (בראשית ל"א כ"ט) , וכן ת"ת ולית הילא בידך : (לג) ורצוין , בעל כרחך
 תכבול

כי תבא כח

אתך ואת מלכך אשר תקים
עליך אל-גוי אשר לא ידעת
אתה ויביתך ועבדת שם
אלהים אחרים עין ואבן:
לו והיית לשמה למשל ולשנינה
בכל העמים אשר ינהגה יהוה
שמה: לח זרע רב תוציא השדה
ומעט התאסף כי יחסלנו
הארבה: לט ברמים התפע

ועבדת

וויינבערגע פפלאנצען

חרגום אשכנזי קלג

דאז דווא אונד דיינע פאָר
פאָהרען ניא געקאנט האָבען.
דא ווירזט דוא אַלודען פֿרעמ-
דען גאָטטערן דינען, פֿאָן
האַלץ אונד שטיין: (לו) אַל-
לען פֿאַלקערן, אונטער
וועלכע דער עוויגע ריך פֿער-
שטאַסען ווירד, ווירזט דוא
צום ערשטוינען, צום בייא-
שפּיל אונד צור וואַרונגונג-
לעהרע זיין: (לח) דוא ווירזט
פֿיל זאַמען אויף דען אַקער
בריינגען: אונד וועניג איין-
זאַממעלן, דען דיא הייא-
שרעקען ווערדען עז אַב-
פֿרעסען: (לט) דווא ווירזט

אונד

חרגום אונקלוס

אתך וית-טלך די תקים עלך לעם
די לא ידעת את ואכהתך ותפלה
תמן לעטמא פלחיתעותא אעא
ואכנא: (לו) ותהי לצרו למתל
ולשועי ככל עטמא דייך פרגד וי
לתמן: (לי) בר זרע סגי תפיק תקלא
וועיר תקנוש ארי יחסלגיה גוכא:

ברמין תצוב

ותפלה

רש"י

כליון עינים: (לו) לשמה אס"ו עטורדיכוין
בלע"ז (בל"א טור בעייבונג צום ערשטוינין)
כל הדואה אותך יסום עליך: למשל כשתבא
מכה רעה על אדם יאמרו זו דומה למכת
פלוני: ולשנינה לשון ושננתם ידברו כך
וכן תרגומו ולשוני לשון ספור ואשתי:
(לח) יחסלנו יאכלנו ועל שם כך נקרא
חסיל

באור

תסבול חסם ועול כי אין לאל ידך ואין מושיע: (לד) מטראה עיניך, שכל מקום שעיניך
פונים לא יראו כי אם חסם ועול צרות ובהלות הרוב ועטות שני וספוק על ירכים: ולדעת
הראב"ע שב אל הסעוד ממראה עיניך שיראה גופו מלא שחין והוא רחוק: (לה) על הברכים
ועל השקים, כי נהיות השחין שם קשה לסור (הראב"ע): (לו) ואת מלכך, אם תשים
עליך מלך: ועבדת שם אלהים אחרים, זה הוא הגדולה שנקללות, שיהיו נדחים מעל
ה', כמו שנאמר למעלה: (לז) לשמה, אס"ו אשטירדישיין (ובל"א טור בעייבונג, טום
ערשטוינין): כל הדואה אותך יסום עליך. (רש"י): למשל, כשתבא מכה רעה על אדם
יאמרו זו דומה למכת פלוני. (רש"י): ולשנינה, מנורת ושננתם, שידברו כך דברי חדודים
ושנונים, (ויתורגם בל"א טור שטאכלרעדי), (עין מה שכתבנו על תיבת ושננתם): או
שישנו את בניהם לומר הזירו שלא תענאו כמוהם, וכן מתורגם בל"א: (לח) תוציא השדה,
בעודך בארבע יבוא עליך שנת רעב. (הראב"ע): יחסלנו, יכלנו, ועל שם כך נקרא חסיל
שמכלה הכל. (רש"י): (לט) לא חשחה, בשעת הנכיר: ולא האגר, תקבן, והוא כעל
אגרה בקביר (משלי ה' ח')

אונד בעארבייטען: אבער דען
 וויין וועדער טרינקען, נאך
 איינלעגען, דען דער וואורם
 ווירד זיין פערצערען:
 (מ) אעלבויםע ווירזט דוא
 דאבען אין אללען דיינען
 גראנצען: אבער דוא ווירזט
 דין ניכט מיט אעלע זאלבען,
 דען דין אעלבוים ווירד
 דוא כעערען אבווערפען:
 (מא) זארהנע אונד טאכטער
 ווירזט דוא צייגען: אבער
 ניכט האבען, דען ויא ווערדען
 אין דוא געפאנגענשאפט
 געהען מיטען: (מב) אללע
 דיינע ביימע אונד לאנד-
 פריכטע: ווירד דאן אונגע-
 ציפער פערדערבן: (מג) דער

ועבדה ויין לא תשתה ורא
 האגר כי תאכלנו התלעת:
 מ זיתים יהיו לה בכרובול
 ושמן לא תסוך כי ישל זיתך:
 מא בנים ובנות תוליד ורא יהיו
 לה כי ילכו בשבי: מב כל עצה
 ופרי אדמתך יירש הצלצל:
 מג הגר אשר בקרבך יעלה
 עליה מעלה מעלה ואתה תרד
 מטה מטה: מד הוא ירוך ואתה
 לא

פערעמדע, דער זיך בייא דיר אויפהאלט, ווירד זיך איבער דין איטמער טעהר ער
 העכען: אונד דוא ווירזט איטמער מעהר הערונטער קאממען: (מד) ער ווירד
 דיר לייזען, דוא אבער
 ניכט

רש"י

תרגום אונקלוס

חסיל שמכלה את הכל: (מ) כי ישל יסיר
 פירותיו לשון ונשל הנחל: (מב) יירש הצלצל
 יעשו הארבה רש מן הפרי: יירש יעני:
 צלצל מין ארבה ואי אפשר לפרש יירש
 לשון ירושה שאם כן היה לו לכתוב ירש ולא
 לשון הורשה וגרושין שאם כן היה לו לכתוב
 יורש

ותפלח ותטרא לא תשתי ולא
 תקנזש ארי תיכלניה תולעתא:
 (מ) זיתיו יהיו לה ככל תחומך ומשחא
 לא תסוך ארי יתרון זיתך: (מא) בגין
 ובגין תליר ורא יהיו לה ארי יהבך
 בשביא: (מב) כל אילנה ואפא דארעה
 יחסיניה סקאה: (מג) תותב ערל רי בינד יהי סלק עיל טנה לעיל לעלא
 ואת תהי נחית לתתא לתתא: (מד) הוא ירוך ואת
 לא

באור

(הראב"ע): (מ) כי ישל, כמו ונשל נים, וכן ישל קניו מן ומלתם, וכן
 אחריתו כנחש יסך (משלי כ"ג ל"ב), מן נסך הנחש, לשון יפעל (הרשב"ם), והראב"ע
 כתב שהוא מבני כפעל: (מב) יירש הצלצל, יעשו הארבה רש מן הפירות (רש"י),
 וכן תרגם המתרגם האשכנזי: וצלצל, מלה מרובעת אין לו ריע, ופירושו לפי מקומו
 מין שרץ המכילה הפירות: ולדעת הרמב"ן צלצל הוא חיל האויב הנא עליהם ונקרא החיל
 כן בעבור ששמיעו קול במחנה מלשון צלצלי שמע וצלצלי תרועה, והוא רסוק: ודקדוק מלת
 ירש כתב רש"י שאיננו מלשון ירושה שאם כן היה לו לכתוב יירש (בשיר"ק), ולא לשון הורשה
 וגרושין

לא תרוננו הוא יהיה לראש
 ואתה תהיה לזנב: ^מ מה ובאו
 עליך כל הקללות האלה
 ודרפוך והשיגוף עד השמדך
 כירא שמעת בקול יהוה
 אלהיך לשמר מצותיו והקתיו
 אשר צוה: ^מ והיו בך לאות
 ולמופת ובורעך עד עולם:
^מ תחת אשר לא עבדת את
 יהוה אלהיך בשמחה ובטוב
 לבב מרב כל: ^מ ועבדת את
 איביך אשר ישלחנו יהוה בך
 ברעב ובצמא ובעירם ובחסר
 כל

ניכט איהם: ער ווירד דער
 העררשענדע אונד דוא דער
 אבראנגיגע טהייל זיין:
 (מה) אללע דזע פליכע
 ווערדען איבער דך קאממען,
 דך פערפאלגען, אונד איין
 האלען, ביזט דוא פערטילגט
 ווערדעט: ווייל דוא דער
 שטיממע דעז עוויגען דייעז
 גאטטעז ניכט האזט געהאר-
 כען וואללען, דיא פערארד-
 נונגען אונד געזעטצע צו בע-
 אבאכטען, דיא ער דיה פאר-
 געשריבען האט: (מ) דזע
 פליכע ווערדען אן דיר אונד
 דייען נאכקאממען, צו
 עוויגען צייטען, צום צייכען
 אונד בעווייז דייען: (מ) דא
 דוא דעם עוויגען דייעם
 גאטטע ניכט וואללטעזט מיט
 פערנגיגען אונד פראהליכעם
 געמיטהע דייען: אלו דוא
 אין אללעם איבערפלוסע

לעכטעזט: (מח) זא ווירזט דוא נונמעהר דייעם פיינדע, דעם דך דער עוויגע צושיקען
 ווירד, אין הונגער, דורזט, בלאזע אונד מאנגעל אן אללעם, דייען מיסען:
 דזער

תרגום אונקלוס

רש"י

לא תויפניה הוא יהי תקיף ואת תהי
 חלש: (מה) גינתן עלך פללוטוא
 הארין וירדפונך וירדפונך עד דתשתצי ארי לא קבלתא למטרא דין אלקה
 למטר פקדוהי וקטוהי דפקדה: (מ) ויהוון בך לאת ולמופתין ובבנה עד
 עלמא: (מ) חלף די לא פלחמא קדם יי אלקה פחדנא ובשפירות לבא מסני
 מלא: (מח) ותפלה ית בעלי דבבך די יגרינון יי בך בכפנא ובצחותא
 ובקרטלותא ובחסירות

באור

מירושין כי (מלבד שאין טעם בניהם העמים והסירות) היה לו לכתוב יורש, אלא שהוא
 יעס רש ועני מן הסירות ויכלם: (מג) מעלה מעלה, מאר הפעל, העלייה תהי ממעלה
 אל מעלה, בלי ירידה או הפסק: וכן מטה מטה: (מד) הוא יהיה לראש, כטעם ענד
 ליה לאיש מליה (הראב"ע): (מו) לאות ולמופת, על מריכס ופשעכס הקסה: עד
 עלם, זמן רב, וכן וענדו לעולם: (מז) מרב כל, אשר תתחוק, או כל טרך, (הראב"ע):
 יראה

דיוער ווירד איין אייזערנען
 יאך דיר אויף דען האלדן
 לעגען, ביו ער דיק פֿערטילגט
 דראבען ווירד : (מט) דער
 עויגע ווירד פֿאן פֿערנע,
 פֿאם ענדע דער ערדע, איין
 פֿאלק, זא שנעלל אלז דער
 אדלער פֿליגט, איבער דיק
 הערפֿיהרען, איין פֿאלק,
 דעסען שפראכע דוא ניכט
 פֿערשטעהן ווירזט : (כ) איין
 פֿרעכען פֿאלק : דאז דיא
 פֿערזאן דען אלטען ניכט
 אנויהט : אונד זיך דען יונגען
 ניכט ערבארמט : (כא) דיוען
 ווירד דיא פֿרוכט דיינען פֿיהען
 אונד דיינען לאנדען, ביו זו
 דיינער פֿערטילגונג פֿערצעהן
 רען : עז ווירד דיר וועדער
 געטריידע, מאזט נאך אעל,
 וועדער צוכט דער רינדער
 נאך יונגע דען קליינען פֿיהען
 איבריג לאסען : זאנדערן דיק
 פֿאלליג זו גרונדע ריכטען :
 (כב) אין אללען דיינען טהאן

כל ונתן על ברזל על צוארך
 עד השמידו ארתי : מט ישא
 יהוה עליך גוי מרחק מקצה
 הארץ כאשר ידאה הנשר גוי
 אשר לא תשמע לשנוי : גוי עז
 פנים אשר לא ישא פנים לזקן
 ונער לא יחן : נא ואבר פרי
 בהמרתך ופרי אדמתך עד
 השמידך אשר לא ישאיר לך
 דגן תירוש ויצהר שגר אלפיך
 ועשתרת צאנך עד האביון
 אתך : כז והוצר לך בכר
 שעריך עד רדת חמרתך
 הגבהת והבצרות אשר אתה

בטח

רען ווירד עז דיק בעלאגערן, ביו דיא האהען אונד פֿעוטען מויארן, אויף וועלכע דוא
 דיק

רש"י

תרגום אונקלוס

טוב : (מט) כאשר ידאה הכשר פתאום
 ודך מכלחת ויקלו סוסיו : לא תשמע לשנוי
 לא תכיר לשנוי וכן תשמע חלוס לפתור אותו
 וכן כי שומע וסוף איכטי נדרי בלע"ז
 (אנטאנדל"ע כל"ס פערשטעהן) : (נב) עד
 רדת

כולא ונתן גיר דברזלא על צוארך
 עד דישצי יתך : (מט) ייתי יי עליך עם
 מרחיק טסיפי ארעא כמא דמשתדי
 נשרא עמא די לא תישמע לישנויה :
 (כ) עם תקיף אפיו די לא נסיב אפיו
 לסבא ועל ינקא לא מרחים : (כא) ויכול ולקא דבעירך ואבא דארעך עד
 דתשתיצו די לא ישאר לך עבורא חטרא ומשחא פקרי תורה ועדרי ענה
 עד דיוביר יתך : (כב) ויעזק לך בקל קרנך עד דיקבזש שונה רטיא וקריכיא
 רחין

דיאת

כי תבא כה

תרגום אשכנזי קלה

בַּטֶּחַ בָּהֶן בְּכָל־אֲרָצָה וְהִצַּר
לָהֶן בְּכָל־שְׁעָרֵיהֶן בְּכָל־אֲרָצָה
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵיהֶן לָהֶן :
נַ וְאִכְלִיתָ פְּרִי־בִטְנֶךָ בֶּשֶׂר
בְּנִיךָ וּבְנֵיתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָהֶן
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶן בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק
אֲשֶׁר־יִצְיִק לָהֶן אִיבָה : כד הָאִישׁ
הַיָּרֵד בָּהֶן וְהִעֲנַג מֵאֵד תִּרַע

דיך פֿערלאַסענט, אין דיינעם
לאַנדע דאַרנידערליגען ווער
דען : זאָ ווירד עז דיך אַנגוט
גען אין אללען טהאַרען דינען
לאַנדען, דאַז דיר דער עוויגע
דיין גאַטט געגעבען דאָבען
ווירד : (נג) אין דער בעלאַג
רונג אונד ענגע, אין וועלכע
דיין פֿיינד דיך טרייבען ווירד,
ווירט דוא דינע אייגע ליב
פֿרוכט, דאַז פֿלײש דער
זאָהנע אונד טאַכטער, די
דיר דער עוויגע דיין גאַטט
געגעבן האָבען ווירד, פֿרעסען
מיסען : (כד) דער וויכליכסטע

עינו

אונד וואָהלל יוטיגוטע טאַן אונטער אייך : ווירד

תרגום אונקלוס

ר ש י

יָחִיז לְאִשְׁתֵּיבָא בְּהוֹן בְּכָל־אֲרָעָה
וַיַּעֲזֹק לָהֶן בְּכָל־קְרוֹתָהּ בְּכָל־אֲרָעָה דִּי
יָחִיז אֱלֹהֵיהֶן לָהֶן : (נג) וְתִיבּוֹל וְלָרֵא
דְּמַעַד בֶּשֶׂר בְּנֵהּ וּבְנֵתָהּ דִּי יָחִיב לָהֶן
אֱלֹהֵיהֶן בְּצִוְרָא וּבְעֻקְתָּא דִּי עֵיִק לָהֶן
שְׁנָאָה : (כד) גְּבָרָא דְרַבִּיךָ בְּהַן וְדְרַמְפְּנִק
לְתַרְא תְּבָאֵשׁ עֵינִיה

רדת סומותיך לשון רדוי וכנוש : (נג) ואכלת
בשר בניך במטוי מחמת זיהוי כרים על העיר
ויהיה שם מטוק עקת רעבון : (נד) הרך כך
והענוני הוא הרך הוא הענוג לשון פיטוק
ומתענג ומרד מוכיח עליהם שניהם אחד
אעפ"י שהיא מטינק ודעתו קנה בדבר מילום
ימתק לו לרעבובו בשר בכיו ובנותיו עד כי תרע
עינו בכניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר
בניו אחיהם אשר יאכל . ד"א הרך כך
הרממני ורך הלכב מרוב רענתנות יתאכזרו
ולא יתנו מבשר בניהם השמיים לבניהם
הנותרים

באור

(מט) יראה, יעוף, וכן וירא על כנפי רוח : לא חשמע לשוני, לא תכיר לשוני, וכן
תשמע חלום לפתור אותו (בראשית מ"א ט"ו), כי שומע יוסף (שם מ"ב כ"ג), אינטנדר
בלע"ז, (ובל"א פרשטעהן) . (רש"י) : (ג) עז פנים, שפניו שומרים את תמונתה ולא ישתו
לא מן הכוסות ולא מן המעלה והמכונה, והוטעם אשר לא יאז פנים ולא יחון : (גב) והצר,
מענין מזור : עד ררח, רש"י פי' לשון רדוי וכנוש, והטעם עד אשר ירדה וישלוט בסומותיך
הנבויות וגו', וכן ת"א : וכבר כתבנו למעלה (כ"ב), שיתכן יותר לומר שהוא משרש ירד :
עד אשר ירדו מנגהם סומותיך הנבויות והנבירות, וכן ת"י והמתרגם האשכנזי : אשר נתן,
וכן פסוק כ"ב, זמן מורכב, יהי' עבר בעתיד (ווירד געבן האנן) : (נג) פרי בטנך,
במזר ובמנוק אשר יציק : (נד) הרך כך והענוג, הוא הרך והוא הענוג לשון פינק, ושתענג
ומרד מוכיח עליהם שניהם אחד, אעפ"י שהיא מטינק ודעתו קנה בדבר מילום ימתק לו
לרעבובו בשר בניו ובנותיו עד כי תרע עינו בכניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר אחיהם
אשר יאכל . ד"א הרך כך, הרממני ורך הלכב מרוב רענתנות יתאכזרו, ולא יתנו מבניהם
השמיים לבניהם הנותרים . (רש"י) : והנה שני הדרכים הללו קרובים בענין, ועל הרוב
המטוק 35 א לה א (5)

ווירד געגען זיינען ברודער , זיינע געליבטע פרויא אונד צעגען דיא קינדער , דיא ער איבריג לאסט , מיסגינטיג זיין : (נה) אונד קיינעם פאן אוהגען פאן דעם פלייש זיינער קינדער , דאזער פערצעהרען זינד : געבען וואללען , ווייל איהם זאנט ניכטז איבריג בלייבט : אין דער בעלאגרונג אונד ענגע , אין וועלכע דין דער פיינד אין אללען טהארען ברינגען ווירד : (ט) דיא ווייב ליכטע אונד וואהלליוטיגוטע פרויא , דיא אויז פערצעטלונג אונד ווייכלייכקייט איהרע פוסוואלען ניאמאלז אויף דיא ערדע צו זעטצען פער- זוכט דראט : ווירד געגען איהרען געליבטען עהעמאן ,

עיניו באהיו ובאשת חיקו וביתר בניו אשר יותיר : נה מהתו לאחד מהם מבשר בניו אשר יאכל מבלי השאיר לו כל במצור ובמצוק אשר יציק לו איבה בכרשערה : ט הרפה כד והעננה אשר לאנסתה כהרגלה הציג עלהארץ מדהתענג ומרד הרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה : נו ובשלייתה היוצרת מבין חסר אי רגליה

איהרען זאָהן אונד איהרע טאכטער זאָ מיסגינטיג זיין : (ט) דאָס זיא איהרע נאָם געבורטה , דיא איהר רש"י

תרגום אונקלוס

הנותרים : (נו) תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבנתה הגדולים : (נו) ובשלייתה כיה מנהזן מבשר מנהזי די ייכול מדלא אשתאר ליה כולא כצירא וכעקתא די יעיק לה שגאד בקלקרוה : (ט) דרביקא כד ודטפנקא די לא גסיאת פרסת רגלה לאחמא עלארעא טהתפנק ומרביקא תכאש עינה כגבר קיטה וכברה וכברתה : (ט) ובועיר כנקא דייפקון

באור

המפונק הוא רך הלב ורחמני : ונראה שהנחם התוארים הללו על הרגילות והתכונה נכנס לרדוף אחר תענוג והנחת החשים , ולטוס מכל מחלוב ונע : והרגיל באחת משתי אלה הוא עלול גם לא השני , כי המרגיל את עצמו בתענוגי בני אדם , לא יוכל לסבול שום נער ומחלוב , והנחם מכל מחלוב גופני , נוטה אל העונג והדשן : והוא אם כן נרדפות נענין : אלא שהנחם הרכות על בחינת הסוד מן המחלוב , והעונג על הנש"א דשן החשים : וכלו שניהם להרגיל ההפלה , אף הרך והענוג לא ירחם על בניו ולא יקח מלאכול את נאדם : והוא הרך עם ב"ת שאחריו עניט היותר רך והיותר ענוג (סופרלאטיף) , כמו היפה ננשים , וכן מותרגם בל"א : (נה) מבלי השאיר לו , האויב : כל , מאומה מכל : (נו) תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה , הגדולים מתת להם , וגם בשלייתה ובכניה אשר סלד תרע עינה , כי מחבר כל

כי תבא כח

רְגֵלֶיהָ וּבְבִגְיָהּ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי-
תֵאבְדֶם בְּחֶסֶד-כָּל בְּסִתְרֵי
בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לָךְ
אֵיבֶךָ בְּשַׁעֲרֶיהָ: כח אִם-לֹא
תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי
הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר
הַזֶּה לִירְאָה אֶת-ה' הַנִּכְבָּד א
וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
וְהַפְּלֵא יְהוָה אֶת-מִכְתָּרֵי וְאֶת
מִכּוֹתָי זֶרַעַךְ מִכּוֹת גְּדֻלָּת
וְנִאֲמָנוֹת וְחֵלִים רַעִים וְנִאֲמָנִים:
וְהִשִּׁיב בְּךָ אֶת כָּל-מִדּוֹתָ

מצרים

תרגום אשכנזי קלו

אויז דעם לייבע קאממט :
אונד דיא קינדער דיא זיא
געבאהרט, אויז מאנגעל און
אללעס, היימליך אויף-
פֿרעסען ווירד: אין דער בע-
לאגרונג אונד ענגע, אין
וועלכע דער פֿיינד דיק אין
דיינען טהארען ברינגן ווירד:
(כח) ווען דוא ניכט אללע
ווארטע דיוער לעהרע, דיא
אין דיועם בוכע פֿערצייכנעט
זינד, ווארגפֿאלטיג בעאכאט-
טען ווירזט: דיוען פֿערהער-
ליכטען אונד פֿורכטבארען
נאמען, דען עוויגען דיינען
גאטט צו פֿירכטען: (כט) זא
ווירד דער עוויגע דיר אונד
דיינען נאכקאממען אויסער-
ארדענטליכע פֿלאגען צו-
שיקען: שוועהרע אונד און
האלטענדע פֿלאגען, כאצע

אונד אנהאלטענדע קראנקהייטען: (ס) אללע זיינען מצרים'ן, פֿאר

תרגום אונקלוס

מנה ובכנהא די תליר אריי-תכלנו
בחסרות פולא בסתרא בצירא
ועקתא די יעיק לה שגאך בקרוך:
(ח) אבדלא תמר למעבר ית-גל-פתגמי אוריתא תרא דכתיבין בספרא
דיו למרחק ית-שטא יקרא ודחילא הדיו ית יי אלהך: (ט) ויפריש יי
ודמטתה וית קחת בגך קחו ורככו וטהיטנו ומכתשין בישין וטהימניו:
(ס) ויטיב בך ית כל-טכתשי

רשי

הקטנים בכלן תהא עינה צרה כשתאכל את
האחת עליהן לאשר אכלה מן הבשר:
(נט) והפלא ה' את מכותי מופלאות
ומבדלות מאשר מכות: ונאמנות ליסרך
(ט) אבדלא תמר למעבר ית-גל-פתגמי אוריתא תרא דכתיבין בספרא
דיו למרחק ית-שטא יקרא ודחילא הדיו ית יי אלהך: (ט) ויפריש יי
ודמטתה וית קחת בגך קחו ורככו וטהיטנו ומכתשין בישין וטהימניו:
מצרים

באור

כל, תאכלס כסתר, שלא יודע, ותגטרך לתת מהם לאיש ולכנה ולבתה: כן הוא לכו
בכחת הטע': (נו) ובשליחה, הוא מקו' הולד בשכתי בכטן אמו' (הראב"ע): (נח) ליראה,
חס לא תשמור מוסף עבמי וחסר עמו, והענין חס לא תשמור ליראה: (נט) והפלא, להיו'
זנה מופלא שלא כרסה ולא כשע כמקו': ורשי' באלו מענין הנדלה ואמר שיהיו מופלאות
ומבדלות מאשר מכות, וכן דעת הוותרגס האשכנזי והענין אחד: ונאמנות, שלא יסודו,
כן וקעתיו יחד במקום כחונן (ישע"י כ"ב כ"ג), ויהי ודיו אמוכה (שמו' י"ז י"ב), (הראב"ע
הטע"ס), וכן הוא בתרגום אשכנזי: (ס) מדוה, יתכן שהוא שם כלל לכל מיני טלילים
ומכאובות

מִצָּרִים אֲשֶׁר יִגְרֹת מִפְּנֵיהֶם
 וּדְבַקוּ בְּךָ: ^{סא} גַּם כָּל־חֲלֵי וְכָל־
 מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כָרְחוּב בְּסֵפֶר
 הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עֲלֶיךָ
 עַד הַשְּׂמֹדָה: ^{סב} וְנִשְׁאַרְתָּם
 בְּמִתִּי מֵעַט תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם
 כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב כִּי־לֹא
 שָׁמַעְתָּ בְּקוֹר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
^{סג} וְהָיָה כִּי־אֲשַׁר־שֵׁשׁ יְהוָה
 עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֶתְכֶם
 ולהרכות

פֶּאָר וועלכען דוא דיק
 שייאענט, ווירד ער דיר
 זיידער צווענדען: דאָס זיא
 דיר אָנהאַנגען: (סא) אויך
 אַללע אַרטען פֿאַן קראַנק־
 הייט, אונד פּלאַגע, דיא אין
 דעם כּוֹכֵע דיוער לעהרע ניכט
 ערוועהנט וואָרדען: ווירד
 דער עוויגע איבער דיק קאַמ־
 מען לאַסען, ביז צו דיינער
 פֿאַלליגען פֿערטילגונג:
 (סב) איינע גרינגע אַנצאַל
 ווירד פֿאַן אייך איכריג בלוי־
 בען, דאָ איהר פֿאַרהין און
 מענגע דען שטערנען אים
 היממעל גלויך וואָרעט: דאָ־
 רום דאָס דוא דער שטייטמע
 דעז עוויגען דיינעז גאַטטעז
 ווירט אונגעהאָרזאָם געוועזען ויין: (סג) זאָ וויא זיך דער עוויגע צופֿאַר פֿרייאַטע,
 אייך גוטעז צו טהון

וירט אונגעהאָרזאָם געוועזען ויין: (סג) זאָ וויא זיך דער עוויגע צופֿאַר פֿרייאַטע,
 אייך גוטעז צו טהון

ר ש י

תרגום אונקלוס

מִצָּרִים דִּי דְחַלְתָּא טוֹמְקִדְטִיהוֹן
 וּדְבַקוּן בְּךָ: ^{סא} אַף כָּל טְרַע וְקִלְיָ
 טַחָא דִּי לֹא בְּתִיבּוּן בְּסֵפֶר אֲזִיזְתָּא
 הָדָא וַיִּתְנֶנּוּ יְיָ עֲלֶיךָ עַד דְּתִשְׁמַעֲצִי:
 (סב) וְתִשְׁתַּאֲרֶהּ בְּעַם זְעִיר חֲלָף דִּי
 הָיִיתָן כְּכּוֹכְבֵי שָׁמַיָא לְסַגֵּי אַרְיָ לֹא
 קַבְּלְתָּא לְטִיטְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ: ^{סג} וַיִּתְּ
 פִּטְאֵדְרִי יְיָ עֲלֵיכוֹן לְאִזְטְכָא לְכוֹן
 ולאסנאה

לקיים שליחותן: (ס) אשר יגרת מפניהם
 מפני המכות כשהיו ישראל רואים מכות
 משונות הכחות על מזכרים היו יראים מהם
 שלא יבוא גם עליהם תדע שכן כתוב אם שמוע
 וגו' כל המחלה אשר שמתי במזכרים לא אשים
 עליך: אין מיראין את האדם אלא בדבר
 שהוא יגור ממנו: (סא) יעלם לשון עלייה:
 (סב) וכשאתם במתי מעט תחת וגומר
 מועטין חלף מרובין: (סג) כן ישש ה'
 את אויביכם עליכם להאזיב וגו': ונסחתם
 לשון עקירה וכן בית גאים יסח ה' (משלי
 ע"ג

באור

ונוכחות: אשר יגרת מפניהם, מפני המכות כשהיו ישראל רואים מכות משונות הבאות
 על מזכרים היו יראים מהם שלא יבוא גם עליהם תדע שכן כתוב והיה אם שמוע תשמע
 כל המחלה אשר שמתי במזכרים לא אשים עליך (שם ע"ו כ'), אין מיראין את האדם אלא
 בדבר שהוא יגור ממנו (רש"י): ואמר מפניהם ודבקו על מדה שהוא לשון יחיד, כי
 דרך המקרא וכן ועדותי זו אלמדס (הראב"ע): (סא) אשר לא כתוב, לשון זכר
 החלי לפי שהוא בראש האמר: יעלם, יעלה אותם עליך: (סב) הייתם, וכן שמעת
 ותיבת

כי תבא כח

תרגום אשכנזי קלו

וְלִהְרֵבוֹת אֶתְכֶם בֵּן יֵשׁוּעַ יְהוָה
עַל יָכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם
וְלִהְשָׁמִיד אֶתְכֶם וּנְסַחֲתֶם
מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-אֲתָה בָא-
שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: סד וְהִפִּיצָךְ
יְהוָה בְּכָל-הָעַמִּים מִקְצֵה
הָאָרֶץ וְעַד-קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבְדָּתְךָ
שֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵים אֲשֶׁר לֹא-
יֵדְעַת אֶתְהוּא אֲכַתִּיךָ עֵץ וְאֶבֶן:
סה וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגְּיעַ וְלֹא-

אונד איך צו פֿערמעהרען :
עכען זאָ ווירד ער זיך פֿרייאַן
איך צו גרונדע צו ריכטען
אונד צו פֿערטילגען: איהר
ווערדעט אויז דעם ערד-
רייכע, דאָז דוא יעצט אויף-
צינעהמען הינציהעזט, מיט
דער וואורצעל רהערזיג-
געריסען: (סד) אונד פֿאָן
דעם עוויגען אונטער אַללע
פֿאַלקער, פֿאָן איינעם ענדע
דער ערדע ביז צום אַנדערן,
פֿערשטרייאט ווערדען, אַלל-
וואָ דוא ווירט פֿרעמדען
נאַטטערן, פֿאָן האַלץ אונד
שטיין, דיא דיר אונד דינען
פֿאַרפֿאַררען אונבעקאַנט
זינד, דינען: (סה) דאָז
פֿיר דינע פֿוסזאָהלען קיינען

יהיה

202

וירוט דוא אונטער דינען פֿאַלקערן זעלבזט קיינע בלייבענדע שטאַטטע, אונד
פֿיר דינע פֿוסזאָהלען קיינען

רש"י

תרגום אונקלוס

ט"ז): (סד) ועבדת שם אלהים אחרים .
כתרגומו לא עבדת אלוהות ממש לא מעלים
מם וגולגולות לכוארי עבדת אלילים :
(סה) לא תרגיע'לא טוח כמו חאת המרגעה
(ישעי' כ"ט) : לב רגו' לב חרד כתרגומו
דקיל' כמו שאל מתסת רגזה לך (סג י"ד) *
שמעו עמיס ירגוון * מוסדות השמיס ירגוון *
תה לים

ולאסנאָה יתכוון בן יחדי יי עליכוון
לאוכרא יתכוון ולשצאָה יתכוון
ותטלטלון מעל ארעא די את עליל
לתטון לשירתה: (סד) ויבררנה יי
בכל עטמיה מסופי ארעא ועד סופי
ארעא ותפלחון תטון לעטמיה פלח'י

טעותא דלא ידעת את ואכתתך אעא ואבנא: (סה) ובקעטמיה האינון לא
תנוח ולא-

באור

ותיבת ש, זמן מורכב, יחי' עבר בעמיד, וכאלה רבים נפרשה זאת: כי לא שמעת,
ובתחלת אמר וכשארתם והייתם, וכן דרך הכתוב לשנות ולהחליף מיוחד לרבים ומרבים ליחיד
במקום שינדקו שניהם, כמו כאן המדבר אל עם לפעמים ידבר בלשון יחיד, לפי שהוא עם
אחד, ולפעמים בלשון רבים, לפי שכל עם מקובץ מאישים רבים: (סג) בן ישוע, כי על
דרך האמת כל מוסר ותוכחה הבא מן החכמה העליונה היא לתכלית טוב ואישר אמת, וכן
הטוב ישמח בהיטיבו: ואולם (במגילה דף י'), שמו מלת ישיש טועל ינא, ואמרו ישיש את
אויביכם עליכם, וזהו דרך דרש, ואנקלוס והתרגום האשכנזי תרגמו על פי פשוטי: ונסתחם,
לשון עקירה, וכן בית גמיס יסח ה' (משלי ט"ו כ"ה) * (סד) ועבדת שם אלהים אחרים,
אנקלוס

יהיה מנוח לבך רגלך ונתן
 יהיה לך שם לב רגו וכליון
 עינים ודאבון נפש: **סו** והיו חייך
 תלאים לך מנגד ופחדת לילה
 ויומם ולא תאמין בחייהך:
סז בבקר תאמר מיריתן ערב
 ובערב תאמר מיריתן בקר
 מפחד לבבך אשר תפחד
 וכמראה עיניך אשר תראה:

רוהפלאטץ פינדען: זאגדערן
 דער עוויגע דיין גאטט ווירד
 אויך דאזעלכזט דיין הערץ
 אונרוהיג, דייע אויגען פֿער-
 שטאכטענד, זאגד דייע
 זעעלע פֿאללער קוממער זיין
 לאסען: (סו) דיין לעבען ווירד
 דיר געגענאיבער שוועבען:
 דוא ווירזט נאכט אונד טאג
 אין פֿורכט זיין, זאגד דיין
 לעבען ניאמאל פֿיר זיכער
 האלטען: (סז) דעז מאָרגענו
 ווירזט דוא זאגען, אָך וואָרע
 עז דאָך שאָן אָבענד! אונד
 דעז אָבענד, אָך וואָרע עז
 דאָך שאָן מאָרגען! זאָ פֿאַל-
 לער פֿורכט ווירד דיין הערץ,

אונד זאָ שרעקליך דעך אַנגליק זיין, דעז דוא
 פֿאַר אויגען האָבען ווירזט:

תרגום אונקלוס

ר ש י

יהי טנוח לפרסת רגלך ויטני לך תקון
 לב רחיל וחשבות עיניו ויפתת
 נפש: (סו) ויהיו חייך תלו לך טקביל
 ותהי פחד כליליא וכיטמא ולא
 תחייטיו בחיך: (סז) בצפרא תיטר
 טוהיתן רטישא וכרטישא תיטר טו
 יתן צפרא טתווחות לקך די תהי תנוה:

(תהלים י"ח): וכליון עינים ימנפה ליזועה
 ולא תנא: (סו) חייך תלואים לך על הספק
 כל ספק קרוי תלוי שמה אמות היס בחרב
 הנאה עליט ורבותיט דרזזה הלוקח תבואה
 מן השוק: ולא תאמין בחיך זה הסומך על
 הפלטר: (סז) בבקר תאמר מיריתן ערב
 ויהיה הערב של אמש: ובערב תאמר מיריתן
 בוקר של שחרית שהכרות מתחוקות תמיד
 כל שעה מרובה קללתה משלפניה:
 באכיות

ויתיבך ויתיבך ויתיבך ויתיבך ויתיבך ויתיבך ויתיבך ויתיבך

באור

אנקלוס תרגם לעומת פלמי טעותא, ויתרגם אשכנזי לא כטה מפשוטו של מקרא
 (סה) לא תרגיע, לא תטח, כמו חמת המרגמה (ישעי' כ"ח י"ח) (דש"י), וכן הוא
 בתרגום אשכנזי: ואף שאמר ולא יהיה מנוח לבך רגלך, יתכן שיכפל הענין במלות שונות,
 או יאמר לא תרגיע על מניחת הלב: לב רגו, לב סרד, כתרנוש רחיל, כמו שאלו מתקת
 רגזה לך (שם י"ד ל"א): וכליון עינים, מנפה ליזועה ולא תבאי (דש"י): ודאבון נפש,
 הוא הכער הקבוע ודבוק בנפש, ואיטו ככער שהוא על זמן מה ועובר מעט מעט, לא שהוא
 יגדל וירבה תמיד: (סו) תלאים, באל"ף תחת ה"א השורש, והעעס כדבר התלוי באויר
 שאין לסמוך עליו, וכל ספק קרוי תלוי: והוסיף להסליג באשורו מנגד, שיהיה כדבר התלוי
 רחוק ממנו, מול עיניו, והוא רוחה אותו, מושיט את ידו אליו ולא ידע אם ישיט, חכו
 וכפדת לילה ויומם ולא תאמין בחיך: יומם, עיין פ' בטלח (שמות י"ג כ"א): (סז) מיריתן
 ערב, הכעיד לבוא, שכן דרך הסוליס (הרש"כ"ס): וכן תרגם המתרגם האשכנזי,
 ובתלמוד

כי תבא כח

סח וְהִשְׁבִּיבְךָ יְהוָה מִצָּרִים
בְּאֲנִיּוֹת בְּדָרְךָ אֲשֶׁר אֶמְרֵתִי
לָךְ לֹא־תִסֶּיף עוֹד לְרֹאֲתָהּ
וְהִתְמַכְּרֶהֶם שָׁם לְאִיבֶיךָ
לְעִבְדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִין
קִנְיָה: ס סט אֱלֹהֵי דְבָרֵי
הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלֶּבֶד הַבְּרִית
אֲשֶׁר־כָּרַתְתָּם בְּחֶרֶב: פ שביעי

ויקרא

תרגום אשכנזי קלח

(סח) מיט שיפען פאלל ווירד
דער עויגע ריך ווידער נאך
מצרים פיהרען לאסען: אויף
דעם וועגע, דאפאן איד דיר
פערשפראכען, דוא זאלל
טעוט איהן ניאמאלו ווידער
זעהען: דאזעלכזט ווערדעט
איהר אייך אייערן פיינרען צו
שקלאפען אונד שקלאפינען
פיייל ביטען, עז ווירד אבער
קין קויפער דא זין:
(סט) דיועז וינד דיא ווארטע
דעז בונדעז, דען דער עויגע
דעם משה בעפאהרלען מיט
דען קינדערן ישראל'ז אים
לאנדע מואב צו שליסען:
אויסער דעם בונדע, דען
ער מיט איהנען געשלאסען
אם חרב:

רש"י

(סח) נאניות . בספיט' נשניה: והתמכרתם
שם לאויבך . אתם מנבאים להיות נמכרים
להם לעבדים ולשפחות: ואין קונה . כי יגורו
עליך הרג וכליון: והתמכרתם . בלע"ז
איטרוו'נדרין ווי"ש (והוא ע"ט ווא"ש)
דעוואנדר"ע ווא"ז בל"א איהר ווערדט אייך
פערקויפן) ולא יתכן לפרש והתמכרתם בלאשן
ונמכרתם ע"י מוכרים אחרים מפני שנאמר
אחריו ואין קונה: (סט) לכרות את בני
ישראל . שיקבלו עליהם את התורה באלה
ובשנועה: מלבד הברית . קללות שנת"כ
שנאמרו

תרגום אונקלוס

ויתכבד יי למצרים בספיטן באורחא
דיאקורית לך לא תזסיף עוד למחנה
ותודבנותי תטון לבעלי דכבך לעבדיו
ולאמטון ולית דקני: (סט) אלין פתגמי
קטא די פקיד יי יתמשה למגור
עם בני ישראל בארעא דמואב בר
טן קטא די מגור עטחון בחורב:

וקרא

באור

ובתלמוד אמרו מי יתן ערב של אמש, מי יתן בקר של שחרית (סוטה דף מ"ט), לפי שהנרות
מתחזקות תמיד, וכל שעה מרובה קללתה משלפניה: בטראה עיניך, בארתיו למעלה
פסוק ל"ד: (סח) מצרים, כמו מצרימה: באניות, בספיט נשניה' (רש"י):
והתמכרתם, בלע"ז איטרוונדרין ווי"ש, (נקרא ע"ט ווא"ש דעוואנדר"ע ווא"ש, הכוונה
שהיא פעולה חזרת, ווערטוט רעניפראקוס, כי כן ישמש בנין התפעל על הרוב, ובל"א
(איהר ווערדט אייך פערקויפן): ולא יתכן לפרש והתמכרתם, בלאשן ונמכרתם ע"י מוכרים
אחרים מפני שנאמר אחריו ואין קונה' (רש"י), והכוונה אתם תבקשו למכור עצמכם ואין
קונה, כי יגורו עליך חרב וכליון: אשר כרת אהם בחורב, תוכחות שנפרשת אס במקות
הברית נמכות השם בערבות מואב: אשר כרת אהם בחורב, תוכחות שנפרשת אס במקות
שכתוב בסופן ביד משה בהר סיני, הוא הר חורב' (הרש"ס), וכן פי' רש"י:
ויקרא